

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

มหาเวสสันดรชาดก ซึ่งนิยมเรียกกันอีกอย่างหนึ่งว่า มหาชาติ เป็นวรรณคดีไทยที่ได้รับการยกย่องและนิยมแต่งกันมากที่สุด ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะให้คติธรรมสอนใจ ให้แนวความคิดและปรัชญาชีวิตแก่คนทุกระดับ ทั้งยังให้ความงดงามทางศิลปะการประพันธ์ ภาษา รสวรรณคดี และสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคม ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีและความคิดของชนในยุคสมัยต่างๆ มหาชาตินั้นเป็นเรื่องของพระโพธิสัตว์เมื่อเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร เป็นชาดกเรื่องสุดท้ายในจำนวน 547 เรื่องของนิบาตชาดก เป็นพระชาติที่ได้สั่งสมบารมีไว้ถึงที่สุดแล้ว พร้อมทั้งจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าต่อไป หนังสือมหาชาติเดิมแต่งเป็นภาษามคธ ใครแต่งหาปรากฏไม่ แต่งเป็นคาถาล้วนมีทั้งหมด 1,000 คาถา ภายหลังมีพระอรรรถกถาจารย์แต่งอรรรถกถาภาษาบาลีอธิบายความเป็นคำร้อยแก้วเพิ่มเติมขึ้นมาอีก

เมื่อเรื่องเวสสันดรชาดกแพร่หลายมาถึงพุทธศาสนิกชนไทย ในระยะแรก ๆ เข้าใจว่าคงจะสวดกันเป็นภาษามคธอยู่ ยังไม่มีผู้รู้จะแปลเป็นภาษาไทย จึงเรียกว่า สวด “คาถาพัน” ยากที่จะฟังรู้เรื่อง ครั้นต่อมามีผู้รู้ภาษาบาลี สามารถแปลและถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาไทย จึงแต่งเป็นคำประพันธ์แบบต่าง ๆ เกิดมีมหาชาติขึ้นหลายสำนวน น่าจะได้แปลเป็นภาษาไทยตั้งแต่ครั้งพระนครสุโขทัย แต่หากต้นฉบับสูญไปเสีย หนังสือมหาชาติที่แปลเป็นภาษาไทยที่เก่าที่สุดที่มีในเวลานี้ คือ มหาชาติคำหลวง ซึ่งแต่งในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถไว้สำหรับสวดเช่นกัน พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ ระบุว่า “ศักราช 844 ขาลศก (พ.ศ. 2025) ท่านให้เล่นการมหรสพ 15 วัน ฉลองพระศรีรัตนมหาธาตุ แล้วจึงพระราชนิพนธ์มหาชาติคำหลวงจบบริบูรณ์” ถึงสมัยพระเจ้าทรงธรรมในปีพุทธศักราช 2145 ทรงแต่งกาพย์มหาชาติ ซึ่งขยายความภาษาไทยให้ยาวออกไป เพราะมีพระราชประสงค์ให้ขยายความในภาคภาษาไทยให้มาก ไม่แปลภาษาไทยสั้น ๆ สลับคาถาภาษาบาลีทุกวรรคเหมือนมหาชาติคำหลวง

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์รัชกาลที่ 1 และที่ 2 นั้น บรรดาภิกษุสงฆ์แต่งมหาชาติทำนอง ร่ายยาวหรือที่เรียกว่ากลอนเทศน์กันมากขึ้น จึงเกิดมหาชาติกลอนเทศน์ในชั้นหลังอีกหลาย ส่วนน กระทั่งวงศศึกษาธิการคัดเลือกสำนวนเป็นแบบเรียนกวีนิพนธ์ เรียกว่าร่ายยาวมหา เวสสันดรชาดก 13 กัณฑ์ นิยมใช้เทศน์กันตามวัดต่าง ๆ ในภาคกลาง

นอกจากที่กล่าวมาแล้ว ยังมีมหาชาติสำนวนภาคต่าง ๆ เช่น มหาชาติสำนวนอีสาน, มหาชาติภาคเหนือ, มหาชาติถิ่นใต้ เป็นต้น เรื่องมหาชาติมีผู้ทำวิจัยหลายด้านแต่ยังไม่มีผู้ใด ศึกษาวิเคราะห์ รวบรวมรายชื่อพิชในเรื่องนี้มาก่อน ทั้ง ๆ ที่เรื่องมหาชาติมีชื่อพิชอยู่พอสมควร ผู้วิจัย เห็นว่าควรที่จะศึกษารายชื่อพิชในมหาชาติเพื่อจะได้นำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรวบรวมรายชื่อพิชในมหาเวสสันดรชาดก
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรายชื่อพิชในมหาเวสสันดรชาดกสำนวนต่าง ๆ
3. เพื่อศึกษาชื่อพิชเหล่านั้นที่เป็นพิชสมุณไพโรในศิลาจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร

รามราชวรมหาวิหาร

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยถือเอาเวสสันดรชาดกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2500 เป็นหลักในการทำวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลเรื่องเวสสันดรชาดกสำนวนต่าง ๆ ทั้งร้อยแก้วและ ร้อยกรอง (เท่าที่พบต้นฉบับในปัจจุบัน) รวม 7 ส่วนคือสำนวนภาคใต้, สำนวนภาคเหนือ, สำนวนภาคอีสาน, สำนวนภาคกลาง มหาชาติเมืองเพชร มหาชาติฉบับชินวรและมหาชาติคำ หลวง มาเปรียบเทียบการแปลรายชื่อพิชในเรื่อง และใช้ศิลาจารึกวัดพระเชตุพนที่บันทึกลงใน ตำรายาศิลาจารึกวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร พ.ศ. 2528 มาศึกษา ประโยชน์ในการใช้พิชในเรื่องมหาเวสสันดรชาดก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย